

וממשיכה עתה הגמרא בביאור בעייתו של רב פפא:

מי אמרינן: כיון דאיתקש פאה לנדרי קרבנות, יש לנו לומר: מזה נדרי קרבנות יש להם יד, אף פאה יש לה יד.

או דלמא כי איתקש פאה לקרבן — רק לענין כל תאחר הוא דאיתקש ולא לענין חלות הנדר!

ועתה מבאר את הגמרא את ההיקש של פאה לקרבן —

והיכא איתקש פאה לקרבן?

א-ז דתניא: כתיב בפרשת נדרי גבוה [דברים כג]:

"כי תדור נדר לה' אלהיך — לא תאחר לשלמו.

כי דרוש ידרשנו ה' אלהיך מעמך".

"מעמך" — זה לקט שכחה ופאה.

עוד הסתפק רב פפא:

האם יש יד לצדקה, או אין יד לצדקה?

ודנה הגמרא: היכי דמי?

אילימא, אם נאמר שהבעיה היא במקום דאמר "הדין זוזא [הזוז הזה] היא לצדקה, והדין זוזא נמי".

ההוא — צדקה עצמה היא!

אלא, כגון דאמר "והדין זוזא", ולא אמר "נמי".

מאי? האם יש יד לצדקה, ולפי זה, "הדין זוזא נמי צדקה היא", קאמר.

או דלמא אין יד לצדקה. ולפי זה, מאי "והדין זוזא" דקאמר? — שיהא הזוז השני לנפקותא להוצאה בעלמא קאמר, ודבורא "להוצאה" הוא דלא אפקיה, שלא סיים דבורו לומר שהסלע השניה היא להוצאה בעלמא.

מי אמרינן כיון דאיתקש צדקה לקרבנות, דכתיב [דברים כג] "כפיך — זו צדקה", יש לנו לומר: מזה קרבנות יש להן יד, אף צדקה יש לה יד.

או דלמא רק לענין כל תאחר הוא דאיתקש, ולא לענין יד.

ובעיה נוספת:

יש יד להפקר, או דלמא אין יד להפקר?

ותמהה הגמרא: הפקר — היינו צדקה! לפי שההפקר הוא לכל, ויכולים העניים לקחתו.

ומשנינן: "אם תמצא לומר", קאמר —

אם תמצא לומר יש יד לצדקה, משום דאין היקש למחצה, מעתה יש לנו להסתפק בהפקר:

מי אמרינן הפקר היינו צדקה, לפי שהעניים יכולים לזכות בו.

או דלמא שאני צדקה, דצדקה לא חזיא אלא

השדה לפאה, כדי לקיים את הפסוק "לא תכלה", ואם אינו מתחיל לקצור כלל לא קרינן ביה "לא תכלה פאת שדך". רא"ש.

לעניינם. אבל הפקר, הוא בין לעניינם בין לעשירים. (1)

בעי רבינא: האם יש יד ליחוד מקום לבית הכסא, שיהא אותו מקום אסור בקריאת שמע [וכן בתפילה ובלימוד תורה], או לא?

ודנה הגמרא בספק הזה:

היכי דמי?

אילימא דאמר "הדין ביתא ליהוי בית הכסא, והדין נמי" —

ההוא — בית הכסא נמי הוא!

אלא, כגון דאמר "והדין ביתא" ולא אמר "נמי" —

מאי?

האם "הדין" דאמר — והדין נמי בית הכסא.

או דלמא מאי "והדין" — לתשמישא בעלמא קאמר!

ומפסיקה הגמרא את הסבר השאלה כדי לדון בחידוש שבדברי רבינא —

מכלל דבריו של רבינא אתה למד, דפשיטא

לפי הצד שזכו העניים באמירתו בסלע, הרי כאשר יש ספק באמירתו על הסלע, הוא ספק ממון ולא ספק נדר, כי על הצד שאמירתו הועילה, זכו כבר העניים בממון, ושוב אין לו דין נדר. וכל הספק הוא רק ספק ממוני של מי הסלע הזאת, אם של הבעלים או של העניים, והולכים בו לקולא, והמוציא מחברו עליו הראיה. וכך סובר הר"ן.

אך לפי הצד השני, שכל עוד לא נתן את הסלע לעניים עדיין הוא מחוייב בנדר ליתנו להם, כשיש ספק, הרי זה ספק איסורא וצריך מספק ליתנו להם. וזו היא שיטת הרמב"ן והריטב"א.

ואילו הנתיבות, דיני תפיסה כלל ב, ביאר את שיטת הרשב"א, שיש בנוסף לספק הממוני גם ספק איסור של כל יחל ובל תאחר, ומכח האיסור הוא צריך ליתנו לעניים.

ותמה עך כך הגרש"ש, שהרי כבר כתב קונטרס הספקות אודות קושיית המהרי"ט שבכל ספק ממון יש גם ספק איסור גזל, ואיך אומרים ספיקא דממונא לקולא - לפי שדיני האיסורים נגזרים מדיני הממונות, וכל שנפסק הדין בספק ממון שהמוציא מחברו עליו הראיה, זכה

1. כיון ששאלות אלו נשארו בספק, הרי בשאלות שהן ספק איסור, כמו קידושין, פוסקים בהם לחומרא, כדין ספק איסור, אך בפאה וצדקה נחלקו הראשונים האם פוסקים בהם את הדין של ספק דאיסורא לחומרא, או פוסקים שספיקא דממונא לקולא, והמוציא מחברו עליו הראיה.

הרשב"א והרמב"ן פסקו בהם לחומרא, משום שהם ספק איסורא, שמא חייב ליתנו לעניים. ותמה עליהם הר"ן, מהמבואר במסכת חולין [קלד א] בענין ספק לקט, שרק משום שהקמה בחזקת חיוב לקט אמרינן שספק לקט הרי הוא לקט, ומוכח שאם לא היתה חזקה של חיוב על הקמה, אלא ספק גרידא, היינו אומרים שספק ממונא לקולא, והעניים שבאים להוציא את הלקט מידי הבעל הבית, עליהם הראיה.

וביאר המחנה אפרים [הלכות צדקה ב] את מחלוקתם, בשאלה אם המפריש מעות לצדקה, ואומר "סלע זו לצדקה", האם זכו בה עניים מדין "אמירתו לצדקה כמסירתו להדיוט דמי", והרי היא ממון עניים, או שלא זכו בה העניים, וכל זמן שלא נתן להם את הסלע הרי הוא מחוייב בנדרו ליתן להם את הסלע.

ליה לרבינא דיש "זימון" לבית הכסא, שייחודו של מקום לבית הכסא אוסרת אותו לקריאת שמע על אף שעדיין לא השתמשו בו.

ותימה, הא מביעיא ליה דין זה לרבינא, שהסתפק:

הזמינו למקום מסויים לבית הכסא, ועדיין לא השתמש בו — מהו לקרוא בו קריאת שמע?

וכן הזמינו לבית המרחץ שגם בו אסור לקרוא קריאת שמע — מהו?

האם זימון לבית הכסא מועיל להחיל עליו שם בית הכסא או שם בית המרחץ, לאוסרו בקריאת שמע, או אין זימון מועיל?!

ומשינינן: רבינא, חדא מגו חדא, שאלה אחת

מתוך שאלה אחרת, בדרך אם תמצא לומר — קמיבעיא ליה:

א. האם זימון לבית הכסא או לבית המרחץ מועיל. או אין זימון מועיל?

ב. אם תימצוי לומר יש זימון לבית הכסא או לבית המרחץ — יש יד לזימון שכזה, או אין יד.

ומסקינן: תיבעי ליה! נשארה הבעיה בלי פשיטות.

שנינו במשנה: האומר לחברו מנודה אני לך — רבי עקיבא היה חוכך להחמיר.

אמר אביי: מודה רבי עקיבא לענין מלקות שאינו לוקה, כי נשאר הדבר בספק בעיניו.

דאם כן לוקה, ניתני: רבי עקיבא מחמיר.

את הקרקע, אך אינו קורא, כי הבאת ביכוריו היא רק מספק.

ומוכח שגם כאשר זוכה המוכר בדיני ממונות בקרקע בודאי, ואין לו איסור גזילה, והוא מביא ביכורים מהקרקע הזאת וקורא, בכל זאת חייב גם הקונה לקיים מצות הבאת ביכורים מאותה הקרקע, מספק!

ומצינו לגבי מצות ראשית הגו שנחלקו רב ושמואל בשיעור הגיזה שצריכים לתת ממנה ראשית הגו.

והכריעו הרמב"ם והשולחן ערוך ביורה דעה סימן שלג סעיף ט כרב. וכתב הגר"א שהכריעו כרב, משום שבמחלוקת של רב ושמואל, ההלכה כרב באיסורי!

הרי כשאנו דנים לענין קיום מצוה ממונית, ההכרעה בה היא לפי דיני האיסורים ולא לפי דיני הממונות.

המוחזק בודאי, ואין עליו ספק איסור גזל. ואם כן, הוא הדין בספק ממון עניים, לאחר שנפסק הדין זוכה המקדיש בסלע, שוב אין לו חוב מדיני צדקה ליתן לעניים מספק.

אך יש ליישב, שאכן לגבי ההנהגה של איסורי גזילה מכריע הדין הממוני את בעלותו על החפץ, ומותר לו לנהוג בו כחפץ שלו, אך בנוגע לקיום מצוות יתכן ונשאר הספק.

שכן מצינו במסכת בבא בתרא, שהקונה שני אילנות בחצר חברו, הדבר ספק אם מכר לו המוכר גם את הקרקע שביניהם או לא, ומספק אנו משאירים את הקרקע בחזקת המוכר.

ולפיכך, לענין מצות ביכורים, מביא המוכר ביכורים שגדלו בקרקע שנשארה ברשותו, כאילו היא קרקע שלו בודאי, ואף קורא מקרא ביכורים. אך יחד עם זאת חייב גם הקונה להביא ביכורים מפירות האילנות שקנה, מספק שמא הוא קנה גם

אמר רב פפא: באומר לחברו: **נדינא מינדך** שאני אוכל לך —

דכולי עלמא לא פליגי דודאי לשון הרחקה של נדר הוא, **ואסור**, ואף לוקה אם יעבור על נדרו.

ואילו באומר לחברו: **משמתנא מינדך** שאני אוכל לך — ודאי לשון נידוי הוא ולא לשון נדר, ולכולי עלמא שרי להנות ממנו.

במאי פליגי תנא קמא ורבי עקיבא — באומר לחברו: **מנודה אני לך** —

ב-ז

דרבי עקיבא סבר: יש להסתפק שמא **לישנא דנידויא** של הרחקה הוא, ויתכן שהוא לשון נדר.

ורבנן סברי: ודאי **לישנא דמשמתנא** של נידוי הוא בלבד, ולא לשון הרחקה של נדר.

ופליגא מימרא זו של אביי על דינו דרב **חסדא** —

דההוא **גברא דאמר "משמתנא בנכסיה דבריה דרב ירמיה בר אבא"**.

אתא לקמיה דרב חסדא, לשאול האם **"משמתנא"** הוא לשון נדר.

אמר ליה רב חסדא: **לית דחש לה**, אין מי

שחושש לפסוק **לחא דרבי עקיבא** הסובר שהוא ספק לשון נדר, אלא ודאי אינו נדר!

והיינו, **דקסבר רב חסדא**, שבמשמתנא פליגי תנא קמא ורבי עקיבא, וקאמר שאין לחוש לדברי רבי עקיבא.

וזה בניגוד לאביי, שאמר כי **"משמתנא"** גם לדעת רבי עקיבא בודאי אינו לשון נדר.

ומכאן ואילך עוסקת הגמרא בהלכות נידוי:

אמר רבי אילא אמר רב: מי שנתחייב נידוי, ונדהו החכם בפניו של המנודה — אין מתירין לו למנודה את נידויו **אלא בפניו**.⁽¹⁾

אבל אם נדהו **שלא בפניו**, ולא התבזה בנידוי בפניו — מתירין לו את נידויו, **בין בפניו בין שלא בפניו**.

אמר רב חנין אמר רב: השומע הזכרת השם לבטלה מפני חברו — **צריך לנדותו**.

ואם לא נידהו — ראוי שהוא עצמו יהא **בנידוי**, כיון שמראה בעצמו שאינו חס על כבוד ה'⁽²⁾!

ומצינו שחמור ביותר הוא העוון של הזכרת השם לבטלה — **שכל מקום שהזכרת השם לבטלה מצויה** — **שם עניות מצויה**.

שמים מחברו ולא נדהו חייב הוא עצמו נידוי הוא מביא בהלכות שבועות, שחיוב השומע את הזכרת השם ואינו מנדה את המזכיר, הוא חיוב שונה משאר חייבי נידוי.

כי בעוד ששאר חייבי נידוי חיובם הוא מחמת שעברו על דבר מסוים, ומנדים אותם משום שהם חייבים בנידוי, הרי השומע את חברו מזכיר שם שמים חייב לנדות את המזכיר

1. כי יש לכבדו בהתרת הנידוי בפניו, כמו שביזוהו בהטלת הנידוי בפניו. רא"ש.

2. עיין בחידושי רבי אריה לייב [חלק א סימן כב] שדן בענין זה, והוכיח מהרמב"ם, המביא את הלכות נידוי ואת רשימת עשרים וארבעה דברים שחייבים עליהם נידוי בהלכות תלמוד תורה, ואילו את הדין שהשומע הזכרת שם